

4.DERS

İnanmak İçin Neden

Tanrı var mı? Mevcut mu?

24.00: Felsefenin Soruları

Prof. Sally Haslanger

Eylül 26,2005

Kötü'den/kötülük'ten Delile Dayalı Argümanlar

I. Nedenler : Endüktif ve Dedüktif

Herşeyden Güçlü, Herşeye Muktedir ve Kusursuz derecede İyi bir Tanrının var olduğuna inanmanın akla uygun olup olmadığı sorusu üzerinde düşünüyoruz. Ontolojik Argümanlar, Teizm için dedüktif (tümdengelimli) görüş vermeye çalışır. Bir Dedüktif Argümanda, varsayımların doğru, bunlara dayanarak varılan sonucun ise yanlış olması mümkün değildir, yani sonuç, mantıken geçerlidir. Bununla beraber, bir görüşün, dedüktif bir argüman olmaksızın, birşeye inanmak için, iyi nedenler temin edebileceğini de unutmayalım. Örneğin, sizlere, Çarşamba günü sınıfta bir sınav olacağını söylersem, böyle söyleyip o gün yapmamam mümkün ise de, bir sınav olacağına inanmanız için sizin yeterli nedeniniz olacaktır. Bazen, nedenler, sonucun muhtemel olduğu konusunda delil verebilir, kanıt teşkil edebilir, ancak, sonuca varacak kadar ileri gitmez.

Dedüktif olmayan argümanlar ise, çeşitli şekillerde ortaya çıkarlar. Günlük hayatta muntazam olarak kullanılan bir şekil, bir seri örnekten genel sonuçlar çıkarır; Örneğin, şu an şişenin ağzını açtığınızda, greyfurt suyunun dışarı çıkmayacağına, kuğuların beyaz olduğuna; dünyanın, önümüzdeki 50 dakika içinde eksenini üzerinde dönmeye devam edeceğine inandığınızı tahmin ediyorum. Bunları size, deneyimleriniz öğretmiş bulunuyor (ancak bu arada örneğin Avustralya'da, siyah kuğular vardır!). Bu tip Argümanlara *endüktif (tümevarımsal)* argümanlar denir. "Endüktif" terimi, bazen "dedüktif-olmayan" herhangi bir argüman için, bazen de spesifik olarak bu tip argüman için kullanılır. Karışıklığı önlemek için, çeşitli dedüktif-olmayan argümanların tamamına, "*delilisel*" argümanlar diyecek ve "endüktif" terimini, daha dar bir grup için ve çerçevede kullanacağız. (Bu arada, birkaç haftaya kadar endüksiyonu daha somut olarak tartışacağımızı not edebilirsiniz.)

II. Kötü/kötülük Problemi/(leri)

Geçen derste son olarak teizm için sorun yaratan dedüktif argümanı ele almıştık; (aşağıda biraz değiştiriyoruz) :

- (1) Tanrı varsa, En Bilgili, En Güçlü, En İyi'dir. (EBEGEI) (Varsayım)
- (2) Tanrı varsa, Kötü/kötülük olmayacaktır (1'den)
- (3) Dünyada kötü/kötülük vardır (Varsayım)
- (4) Onun için, Tanrı yoktur.(1,2,3)

(1)den (2)deki sonucun çıkarılması çok aşırıdır. Eğer acı ve ızdırabı kötü/kötülük sayıyorsak, bunların uzun sürede haklı sayıldıkları pek çok örnek bulunmaktadır. Ayrıca,hür irademiz, Tanrının, bu irade içinde iyi-kötü tüm davranışımıza verdiği izni haklı kılmaktadır. Bu sebeple, (1) ile (3) teki varsayımlardan (4)te ulaşılan sonuç,

dedüksiyon açısından, geçersizdir.

Buradaki argümanı düzeltmek için, (2)'yi aşağıdaki şekilde değiştirmek gerekiyor:

2* Eğer Tanrı var idiyse, mevcut olacak yegâne kötü/kötülük, yeterince iyi bir maksada yarayacak kötü şey olacaktı (aksi takdirde, Tanrı onu önleyecekti. Ve bu değişikliğe göre, uygulama aşağıdaki şekilde olacaktı :

3* Bazı kötü/kötülükler, hiçbir iyi maksada yaramaz, yani, ya karşılığında bir yarar sağlamayan, veya telâfi edilmeyen kötü veya kötülüklerdir. AMA :

Hangi temele dayalı olarak bunu iddia edeceğiz? (3) açık olabilir, ama (3*) sadece kötü şeyin/kötülüğün mevcut olduğunu değil, *karşılığı/iyi ile telâfisi bulunmayan* kötü/kötülüğün de mevcut olduğunu ifade ediyor. Bunun için kanıtımız var mı, varsa, ne?

Ateist : Eğer dikkatli düşünme ve araştırmadan sonra, bâriz bir E kötü şeyi, E kötülüğü telâfi eden hiçbir iyi şey /iyilik bulamıyorsak, E'nin karşıtı veya telâfisinin olmadığı sonucuna varmakta haklı olabiliriz. Dikkatli düşünme ve araştırmadan sonra Ariana Swinson'ın ölümünü telâfi eden hiçbir iyi şey / iyilik bulamıyoruz, [veya, sizin için en korkunç kötülük teşkil eden şeyi yazın], böylece, onu telafi edecek, ona karşılık teşkil edecek hiçbir iyi şey/iyilik olmadığı neticesine varmakta haklıyız. Bu nedenle, (3*)de ısrarda da haklıyız.

Teist : Tanrı, esrarengiz şekillerde çalışır ve bizim bildiklerimizin çok ötesinde bilgiye sahiptir. Gerçek olan, Ariana'nın (1) ölümünde olduğu gibi, belli bir kötü şeyi, kötülüğü, daha büyük çapta şeyler içinde telâfisi pekâlâ mümkün iken, neyin telafi edeceğini veya telâfi edecek bir karşılık teşkil edeceğini 'biz' tespit edemeyiz, ona 'biz' karar veremeyiz. Bu nedenle, (3*)te ısrar etmede de haklı olamayız.

Bu noktada, tartışma konusunun, mevcut olduğu üzerinde mutabık bulunulan, kötü şey/kötülükten çıkarılabilecek neticelerden, telâfisi/karşılığı olmayan kötü, kötülükler için, lehte, aleyhte kanıtların değerlendirilmesinin değiştiğine dikkat edin. Diğer taraftan, Ateist' in tutumu, aşağıda yer alan şekilde daha iyi bir ifade kazanmış görünmektedir: (2)

(5) Dikkatli izleme ve kafa yormadan sonra, bildiğimiz hiçbir iyi şey/iyilik, Tanrı'yı (Tanrı'nın) E1 (ve E2...) kötülüğe izin vermesinde, göz yummasında haklı kılmaz, haklı kılamaz.

(6) Bu nedenle, hiçbir iyi şey/iyilik, Tanrı'nın E1 (ve E2...) kötü şeye/kötülüğe izin vermesine, bir dayanak ve ya neden de teşkil edemez.

(7) Bu sebepten, Tanrı yoktur.

-
- 1) Bugün için verilmiş olan okuma parçası bkzn: "The Problem of Evil : Too much suffering". <http://www.uta.edu/pkilosophy/faculty/burgess-jackson/russell.html>.
2). Bu çeşit görüş, diğerleri yanında, William Rowe tarafından "Kötülükten Kanıtsal Görüş: İkinci Bir Bakış, Daniel Howard Snyder, ed., *The Evidential Argument from Evil*, (Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1996), pp.262-85.

Bu görüşe (ve dedüktif-olmayan düşünme şekline dayanan diğerlerine de :
“Kötü şey/kötülükten kaynaklanan Kanıtsal Görüşler” diyelim.

Ariana’nın ölümü, [veya gene, günlük korkunç bir olay düşünün]; telafisi olmayan bir olay mı? Göstermemiz gereken ne?

- a) Onu telafi edecek hiç iyi şey/iyilik bulamayabiliriz (özü itibariyle iyi değil ve kötüyü kötülüğü bertaraf eden, iyilik için bir ön koşul teşkil etmeyen anlamında).
- b) İyi veya kötü şeyin ne olduğuna ilişkin yargımız üzerinde şüphe etmemizi gerektiren özel bir nedenimiz yok.

Ve “epistemik” prensip :

- c) Eğer, (etraflı düşünme, araştırma vs.den sonra) karşılık teşkil eden hiç iyi şey/iyilik bulamıyorsak, öyle bir iyi şey/iyiliğin olmadığını söylemeye de yetkili oluruz.

Yanıt teşkil eden/telâfi eden Nedenler (a) tekrar)

Kötü şeyin/kötülüğün serbest iradeye dayalı eylem ile nasıl telâfi edildiğine ilişkin olarak, teist bir açıklama yolu görmüştük. Ne yaptığımızı ve bunların sonuçlarını Tanrı’nın kontrol etmesindense, serbest irademizle kötülük yapmamız daha iyidir.

Şüpheler:

Tanrı’nın yaptıklarımızın sonuçlarını kontrol etmemesi, gerçekten daha mı iyidir? Bir kimseye çok şiddetli acı veren bir eylemde bulunursam ve Tanrı araya girip sebep olduğum bu acıyı azaltırsa veya birini öldürmeye kalktığım zaman, Tanrı araya girip kurşunu havaya çevirirse, dünya daha iyi bir dünya olmaz mıydı? Böyle bir müdahale, hürriyetimle uzlaşma olsa da, eylemime karışma teşkil etmemesi yönünden takdire şayandır. [Kabaca, *serbest irade*, bir kimsenin niyetleri ve iradesine göre seçtikleri ile ilgili bir şeydir. Hürriyet ise, hâsıl ettiklerimdir. Yukarıdaki taslak senaryoda görüleceği üzere, yaptığım seçimler, kötü şeyler olsa da, serbest seçimlerdir. Kısıtlanan, bunları gerçekleştirmede başarısız kalmamdır.]

- Tanrı’nın bize (sırf) “hürriyet duygusu” vermek için, bazen kötü şey/kötülük güden tercihlerimizin dahi uygulamasına göz yummasına karşın, böyle yapacağına, en korkunç durumlarda olsun, müdahale etse idi, daha iyi olmaz mıydı? Unutmayın ki, insanlar, başkalarının yaptıkları kötü şeyleri/ kötülükleri görerek, tanık olarak veya haberleri dinleyerek, ayrıntıları okuyarak, hatta bu konuda romanları okuyarak çok şey öğrenmeye muktedirler. Öldürmenin yanlış, kötü bir şey olduğunu öğrenmem için, bir kimseyi öldürmeme ihtiyacım yoktur...
- Serbest irade ile seçilmiş kötü şey/kötülüğün, bazen bireye tanınan hürriyetin iyi yönü ile telâfi edildiğini bir an için kabûl etsek de, görüldüğü kadar, hür irade ile seçilmiş bu kadar çok kötü şey/kötülük de olmaması gerekirdi. Ve, ayrıca, rica eylemlerimizden hangilerinin, şayet var ise, gerçekten hür olduğu söylenebilir? (Kurs’un ileri bölümlerinde bu konuyu daha fazla ele alacağız.)

- Ya Doğal âfetlerin sebep oldukları acı ve istiraplara ne demeli?, (bunlarda) hiçbir insan unsuru yok!?

IV. Neticeler üzerinde hükümler ((b) tekrar)

Teizm'e karşı kanıtsal argümanın, dünyadaki belli nitelik ve nicelikteki kötü şey ve kötülüklerin, mümkün kıldıkları daha büyük iyilikler tarafından haklı gösterilemeyeceği iddiasına dayandığını, kötünün/kötülüğün iyi sonuçları aştığı görüşünü savunduğunu, unutmayın. Ancak, bizim bu konudaki yargımız, soru halinde ifade edilebilir:

- (a) Kötülüğün *ne tip* bir iyiliği mümkün kıldığını biliyor muyuz?
- (b) kesin olarak *ne kadar* kötülüğün gerektiği, açık mı?

Böyle değer yargılarında bulunurken dikkatli olmamızın gerekmesine karşın kötü şey/kötülük probleminin savunucusu, *bilinen bir iyinin/iyiliğin olmadığını*, veya, belki, hatta, etrafımızda mevcut aşırı ızdırabın üstesinden gelecek, *inanılabilir somut/kavranabilir iyi/iyilik olmadığını* söyleyebilecektir. Her ne kadar (ak'la-kara arasında), uzun vadeli kazanç için, çekilen mevcut ızdırabı dengelemenin güç olduğu, ancak görünürde memnuniyet verici 'gri alanlar' da varsa da, dünyadaki kötülükler, bu gri alan içinde yer almamaktadır.

V. Delil ((c) tekrar)

Belli bir kötü şeyi/kötülüğü (Ariana'nın ölümü veya başka bir korkunç olayı) telâfi edecek herhangi bir iyi şey/iyilik bulamadığımızı farzedin, ne neticeye varmamız lazım? Telâfi edilemedi sonucuna mı varmamız lazım?

Teist : Bilgi ve anlamamız limitlidir. Belli bir kötü şey/kötülüğü neyin telâfi ettiğini bulamamış olmamız vakıası, bizi, onu telâfi edecek hiçbir iyi şey/ iyilik yoktur genel neticesine varmamızda haklı veya yetkili kılmaz.

Ateist : Delil ve teyidin olağan prensiplerine göre, telâfi edici bir iyi şey/ iyilik bulmaya ilişkin araştırmamızın başarısızlığa uğramasından ötürü, öyle bir iyi şey/iyilik olmadığı sonucuna varmamız, makûldur. Sonuca varma modelini, daha somut örneklerle ele alalım. Şöyle düşünün:

- (8) Bu odada, kimse tarafından görülmüş bir fil yoktur.
- (9) Bu odada fil yoktur.

Böyle bir önceki ile bağlantılı durumların telkîn ettikleri gibi, bir şeyin olmadığı sonucuna, elbetteki dikkatli izleme ve düşünmeden sonra, makûl bir şekilde varabiliriz. Bir kimsenin, yakın araştırmadan sonra bu odada fillerin olmadığı sonucuna varmayı reddetmesi, gayri makûl, hatta, mantıksız olacaktır.

- (10) Bu halıda, izlenmiş bakteri yoktur. (dikkatli baktım)!
- (11) Bu halıda hiç bakteri yoktur.

Bağlantılı sonuç, zayıf. Neden? Çünkü, belli cihazlar olmadan bakterileri görmeyi bekleyemeyiz vs. Böylece, geçerli prensip, aşağıdaki gibidir:

(BÇŞ) Bulup çıkarma Şartı (DC) (Detectibility Condition'ın baş harfleri) "... birşeyi görememe (bir fili, bir kişiyi, bir nedeni gibi) bizim, o şeyin orada olmadığına inanmamıza neden teşkil eder;ancak bu, yalnız,orda olsaydı, mutlaka göreceğimize inanmakta haklı isek, geçerlidir." (Russell, kısım 2, para. 8)

Teist bir kimse, dikkatli izlem ve kafa yormamızın dahi, Tanrı'nın düşünme tarzı ve nedenlerini bize açıklayamayacağını, muhtemelen bu görüşünden emin bir şekilde bize iddia edecektir; böylece, dünyadaki kötü şey ve kötülükleri telâfi edecek iyi şey ve iyilikleri bulamamış olmamız, kötülüğün telâfisiz kalacağını bir hükme bağlamamaktadır.

Bununla beraber, acaba (BÇŞ) doğru mu? Russell, aksini savunuyor. Bir hipotezin diğeri üzerinde doğrudan kanıta sahip olamasak da, hipotezler arasında sadelik kriterini kullanarak, bir hükme varabileceğimizi söylüyor. Aşağı yukarı, düşündüğümüz gibi bir dünyada olduğumuz hipotezini, ve alternatif hipotez olarak da, bir Matrix dünyada olduğumuzu düşünün.

(Matrix dünyada, gerçek-dünyevî şeyler üzerindeki inançlarımız, bilgisayarlarla manipüle edilmektedir.) Soruyoruz: Masanın üstünde bir kahve fincanı var mı? Ben görmüyorum. Niçin?

Yanıt 1 (basit): Orda bir kahve fincanı yok .

Yanıt 2 (ister istemez karmaşık): Matrix bilgisayarlar kahve fincanını görmem için gerekli donanımları kurmadılar.

(Emin olamamamıza rağmen) Bunların hangisi *makûl* yanıttır? Görünüşe göre Yanıt 1. Şimdi sorun: Dünyadaki kötü şey/kötülükler, daha büyük iyi şey/iyilikler tarafından telâfi ediliyor mu?

Ben görmüyorum. Neden?

Yanıt 1 (basit): Özü itibariyle nedensiz ıstırap.

Yanıt 2 (ister istemez karmaşık): BirTanrı var, onun anlayamadığımız büyük bir plânı var: ıztırap (çekme de), o plânın (bir) parçası.

Makûl yanıt, (aynı zamanda) Yanıt 1 dahi, değil mi? Şüphesiz, Elbette daha basit bir yanıt olarak görünüyor. Dünya hakkında en iyi teorimizi oluşturduğumuzda, gereksiz yere karmaşık olanın yerine, daha basit açıklamayı seçmek daha makûl değil mi? Eğer öyle ise, teist'in sonuçları yerine ateist'inkileri kabûl etmek için makûl nedenlerimiz var. (Düşünmek için soru : Bu basitlik görüşü,dedüktif-olmayan (tumdengelim) bir husus mu? (Dar anlamda) tümnden-gelim mi? Endüktif mi?

Doğrudan kanıtımız olmadığı zaman, en basit hipoteze inanmakta haklı değilsek, o takdirde, teist'in herhangibir kimse gibi kuvvetli şekilde savunduğu pek çok şey hakkında da şüpheli olmamız gerekirdi (gerekecekti). Dünyanın 100 yıldan fazla zamandır mevcut olduğuna ne nedenle inanıyoruz? Düşünen diğer kimselerin ve başka düşünürlerin olduğuna neye dayanarak inanıyoruz? Aklın ötesinde bir dünyanın olmadığına ne sebeple inanıyoruz? Russell'in sunduğu gibi: "Bir

fenomenin daha basit izahının, en daha makûl açıklaması olduğunu genellikle kabûl etmeyen (bir) teist, banyo yaptığı bebeği, yıkadığı su ile birlikte (dökmemeye) dikkat etmelidir.”

Düşünmek için sorular:

1. X’ı hiç izlememiş olduğu vakıasına dayalı olarak, bir insan, hangi şartlar altında, X’in mevcut olmadığı sonucuna makûl nedenlerle varabilir?

Ya şayet X = :

- diğer düşünürler ise?
- Kötülükleri telâfi Eden İyilik ise?
- Hayâletler ise?
- Tanrı ise?

2. p inancını makûl nedenlerle muhafaza etmek için, ne derece veya ne çeşit kanıt gereklidir? İki elim olduğuna, fincanımda kahve olduğuna, birkaç onyıl önce dünyada doğduğuma, yarın güneşin doğacağına, zevk için adam öldürmenin yanlış olduğuna inanmam için, ne gereklidir? Tanrı’ya inanma, veya belli (aşikâr) tüm kötü şeyler ve kötülükler için, onları telâfi edecek iyi şey ve iyiliklerin olduğuna inanmak tüm bu şeylerle nasıl uyuyor, nasıl bağdaşıyor?

3. Birşeyin iyi veya kötü olduğuna, kimin kriteri ile hüküm veriyoruz? Bir teist’in: Tanrı’nın, bizim sahip olduğumuz (bir kısmını) kötü olarak saydıklarımızı, O’nun ise iyi; ve iyi olarak saydığımız (bazılarını), O’nun ise kötü addettiği, bizimkinden farklı bir moralitesi olduğunu iddia etmesi, yeterli mi? Tatmin edici mi? Pek çok kimseye göre, en güçlü olmasına karşın, Tanrı, muhakeme kurallarını veya mantık kanunlarını çiğneyememekte veya yeni mantık kanunları yaratamamaktadır. Ya: işkence ve zevk için öldürmek yanlıştır gibi ahlaki prensipleri? Göründüğüne göre, tüm insan cemiyetleri için ortak ilkeler, ortak prensipler. Tanrı hem bunları ihlâl edip, hem hâlâ iyi olabilir mi?